

شبکه های مجازی تلفن همراه و تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی کاربران

عباس زمانی

کارشناس ارشد مدیریت امور فرهنگی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)
کارشناس روابط عمومی سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری اصفهان
abspress@gmail.com

چکیده

چکیده- تحقیق حاضر با هدف شناسایی تجارب کاربران از تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی در شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه انجام گرفت. روش تحقیق، کیفی از نوع پدیدار شناسی بود. بدین منظور تعداد ۲۰ نفر از کاربران حرفه ای دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) با استفاده از نمونه گیری هدفمند انتخاب شدند و اطلاعات آنها با مصاحبه نیمه ساختارمند گردآوری و با روش ۷ مرحله ای کلایزی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این رابطه ابتدا ۱۲۲ مفهوم اولیه استخراج و در قالب ۲۶ مفهوم در حوزه تضعیف ارزش های اجتماعی دسته بندی گردید. گزاره اصلی این تحقیق با عنوان "شناسایی تاثیر شبکه های مجازی تلفن همراه بر تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی" با ۷ مفهوم اصلی شامل "بی توجهی به روابط و مسئولیت های خانوادگی"، "توجه و رسیدگی کمتر به وضعیت تحصیلی فرزندان"، "عادی سازی توهین و مسائل جنسی"، "شکل گیری و تسهیل ارتباطات جنسی نامشروع"، "کاهش وابستگی های خانوادگی"، "شکل گیری ارتباطات احساسی کاذب و غیر واقعی" و "عادی سازی خشونت" بود که در این مقاله بدان پرداخته شده است. یافته ها بیانگر این بود که کاربران حرفه ای در جریان استفاده از شبکه های مجازی تلفن همراه تجارب منفی مختلفی کسب کرده اند که بر روند زندگی خانوادگی و ارزش های اخلاقی آنها بسیار تاثیر گذار بوده است. آگاهی از این تهدیدات ضمن کاهش آسیب های اجتماعی، امکان استفاده بهینه از رسانه های نوین را فراهم و مسیر برنامه ریزی و سیاستگذاری خرد و کلان فرهنگی کشور را برای متولیان امر هموارتر می نماید.

کلمات کلیدی

شبکه های مجازی، ارزش های اجتماعی، تلفن همراه، شبکه های اجتماعی

جایگاه ویژه و متمایزی نسبت به سایر رسانه ها، وسایل ارتباطی و حتی سایر ابزارهای زندگی ما به خود گرفته است.

کارکردهایی همچون امکان عکاسی و فیلم برداری، ارسال و دریافت پیامک و پیام چند رسانه ای، بالا بودن سرعت انتقال اطلاعات و پیام ها، امکان ارسال تصویر و فیلم، امکان ضبط صدا، دریافت امواج رادیو و تلویزیون، امکانات رایانه ای، اتصال به شبکه و... [۲] در کنار خدمات اینترنت جهانی باعث شد که این وسیله جذاب، بدون محدودیت زمانی حجم زیادی از اطلاعات صوتی، تصویری و متنی را تولید و با استفاده از خدمات اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی در کسری از دقیقه به هر نقطه از جهان منتقل نماید.

۱- مقدمه

رشد و توسعه رسانه های دیجیتالی در دنیای امروز به گونه ای است که به نظر می رسد عصر جدیدی در حوزه جامعه شناسی و روابط انسانی پیش روی باشد؛ عصری که در آن مفاهیم زمان و مکان به شکل قابل توجهی تغییر کرده و انقلابی فراگیر در عرصه ارتباطات انسانی به وجود آمده است.

«رسانه های جدید مجموعه متمایزی از فناوری های ارتباطات بوده که دیجیتالی بودن و دسترسی گسترده برای استفاده شخصی از ویژگی های مشترک آن می باشد.» [۱]

تلفن همراه، پدیده نوظهور عصر ارتباطات است که در بیش از دو دهه حضور فراگیر در جامعه ایرانی و کارکردهای متنوع آن، رفته رفته نقش و

های اجتماعی مجازی در کنار سایر قابلیت های این رسانه نوین دارای اهمیت بسیاری می باشد.

پیرامون این موضوع تحقیقات نشان داده است چالش های فرهنگی رسانه های نوین همواره مورد نقد و بررسی پژوهشگران مختلف بوده است. در این رابطه سبجانی نژاد و همکاران در پژوهشی با موضوع «چالشها و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی تلفن همراه و راهکارهای اصلاح آن» عمده ترین راهکارهای بهره گیری مناسب از تلفن همراه را شامل؛ افزایش بودجه فرهنگی کشور، اطلاع رسانی و فرهنگ سازی استفاده از تلفن همراه جهت کاهش جرایم، آموزش و انتقال میراث فرهنگی، کارکرد تبلیغاتی، کارکرد رسانه‌های، آموزش کاربرد تلفن همراه، گسترش مهارت های زندگی از طریق تلفن همراه، ارتقاء سواد رسانه‌های و... عنوان کرده بودند. [۸]

در خصوص «تجارب جوانان از تلفن همراه در تغییر هنجارهای فرهنگی» نیز خسروی پیش از این نشان داده بود که جوانان در جریان استفاده از تلفن همراه تجارب مثبت و منفی زیادی را کسب کرده که بر هنجارهای ارتباطی، مذهبی، خرده فرهنگی، نمادین و ناهنجاری های فرهنگی آنها تاثیر گذار بوده است. [۹]

شاید هدف کاربران در استفاده از رسانه های نوین عامل تعیین کننده ای برای نقد و بررسی این موضوع باشد چنانکه چراغ ملایی و همکاران فرصت ها و چالش های «استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش» را با بررسی پژوهش هایی که از شبکه های اجتماعی مجازی در حوزه آموزش و یادگیری شده بود، دنبال کردند و مشخص شد که استفاده از این ابزار می تواند به برانگیختن رویکرد تحقیق، تحلیل و خلاقیت، قوه قضاوت مستقل و خودآگاهی انتقادی در دانشجویان منجر شود. [۱۰]

به دنبال تحقیقات پیشین، کانتس^{۱۲} پژوهشی با عنوان «گروه های پیام رسانی تلفن همراه و جهت گیری اجتماعی اوقات فراغت» برای بررسی تاثیر گروهی تلفن همراه انجام داد و در نهایت عنوان کرد که افزایش قابل توجهی در ارسال پیام های سرگرم کننده گروهی، همچنین در کیفیت ارتباطات اجتماعی تلفن همراه در هنگام ارسال پیام گروهی نسبت به پیام های نفر به نفر وجود داشت. [1]

در ادامه بررسی تاثیرات رسانه های نوین بر افراد هابریکس^{۱۳} و همکاران در تحقیق خود با موضوع «تاثیر شبکه های اجتماعی و روش دسترسی کاربر در ارزیابی رسانه های اجتماعی» نشان دادند که شیوه های دسترسی به شبکه های مجازی می تواند بر رفتار کاربران و میزان استفاده از شبکه های اجتماعی تاثیر گذار باشد. [2]

رویکرد علمی و استفاده مناسب از رسانه های نوین و به ویژه شبکه های اجتماعی مجازی موضوعی است که همواره مورد تاکید برخی پژوهشگران قرار داشته است چنانکه فری^{۱۴} و همکاران با بررسی «اشکال جدید روابط اجتماعی و حرفه ای دیجیتال: مطالعه موردی فیس بوک»، نشان دادند که پژوهشگران حرفه ای در ایتالیا از فیس بوک برای مقاصد حرفه ای استفاده می کردند. [3]

در پژوهش مشابهی ابروچین^{۱۵} و همکاران «همگرایی واقعیت مجازی و شبکه های اجتماعی» را مورد بررسی قرار دادند و با تمرکز بر مسائل اخلاقی مربوط به همگرایی احتمالی واقعیت مجازی، شبکه های اجتماعی و در نهایت شبکه های اجتماعی مجازی مشخص کردند که همگرایی واقعیت مجازی

«یک شبکه اجتماعی مجازی وب سائیتی است که در مرحله اول به افراد و سازمان ها اجازه می دهد صفحات خود را روی آن ایجاد و در مرحله دوم این امکان را می دهد که این صفحات بر اساس مشترکات گوناگون به هم متصل شود». [۳]

فیس بوک^۱، تانگو^۲، گوگل پلاس^۳، اینستگرام^۴، توئیتر^۵، دیدی^۶، وایبر^۷، اوو^۸، واتس اپ^۹، وی چت^{۱۰}، لاین^{۱۱} و... از رایجترین برنامه هایی هستند که امکان ارتباط کاربران خود با یکدیگر را به عنوان یک شبکه اجتماعی مجازی بر روی تلفن همراه فراهم می سازند.

با وجود اینکه تلفن همراه و شبکه های اجتماعی مجازی به نوبه خود یک ابزار ارتباطی مناسب و دارای کارکردهای مفید و موثری می باشد که مورد توجه بسیاری از جوانان و روشنفکران است، در سوی دیگر نهادهای سنتی مانند خانواده و مذهب از ظهور این شبکه‌ها بر روی تلفن همراه ابراز نگرانی نموده و نفس وجود آن را به واسطه تهدیدهای متعددی همچون؛ تبلیغات ضد دینی و القای شبهات، کمرنگ کردن ارزش های اسلامی و اخلاقی، به مخاطره افتادن سلامت اجتماعی، بوجود آوردن اعتیاد، حاکم کردن ادبیات غیرمتعارف [۴]، نقض حریم خصوصی افراد [۵]، انزوای اجتماعی، بحران هویت، به خطر افتادن هویت ملی، سوء استفاده جنسی، شکل گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، گسترش ارتباطات نامتعارف میان جوانان [۶]، تعارض ارزش ها [۷]، ظهور تخلفات سایبری، مزاحمت مجازی [۸] و... زیانبار دانسته و بر جلوگیری و محدود کردن استفاده از آن تاکید داشته اند. به ویژه آنکه در چند سال اخیر ظهور نرم افزارها و شبکه های اجتماعی مجازی بر روی تلفن همراه و استفاده های ناصحیح و در پاره ای موارد افراطی از این شبکه ها در کنار وب سایت های مختلف اینترنتی بر آسیب های فرهنگی تلفن همراه افزوده است.

وجود همین آسیب ها و تهدیدهای فرهنگی - اجتماعی باعث شد تا حتی پیش از آنکه این شبکه ها از طریق برنامه های تلفن همراه به سادگی در دسترس عمومی کاربران قرار گیرد، امکان دسترسی به برخی از آنها از طرف دولت محدود و سیاست های فرهنگی برای کاهش تقاضای آن در پیش گرفته شود.

این درحالی است که ارائه برنامه های شبکه های اجتماعی مبتنی بر تلفن همراه، استفاده از این وسیله و شبکه های آن را به گونه ای با یکدیگر عجین نموده که تلفن های همراه هوشمند جدید بدون این برنامه ها بی معنا شده و از استقبال قابل توجهی برخوردار نخواهند بود و همین موضوع نگرانی های زیادی را برای خانواده ها و مسئولین در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و حتی سیاسی به وجود آورده است.

در طول ظهور این شبکه ها و فراگیر شدن آن در میان جوانان کشورمان، بارها شاهد کشمکش میان دولت و مجلس، گروه های سنتی مخالف در مقابل کاربران، و حتی در درون نهادهای متولی بوده ایم تا جایی که یک گروه به استناد آسیب ها به شدت استفاده از آن را نفی و گروه دیگر استفاده از این شبکه ها را در راستای آزادی های مدنی جامعه حق مسلم هر فرد دانسته و با دخالت دولت و محدودیت استفاده از آن به مخالفت برخاسته اند.

آنچه مسلم این است که هر دو گروه یاد شده به خوبی از آسیب های آن مطلع و در کمترین احتمال نگرانی هایی از این دست دارند. از این رو پرداختن به کاربردهای تلفن همراه و به ویژه کانال های ارتباطی آن همچون شبکه

چهارم، مفاهیم تنظیم شده، درون دسته‌های موضوعی مرتبط سازماندهی شد که در این رابطه تعداد ۲۶ دسته موضوعی در خصوص تضعیف ارزش های اجتماعی به دست آمد. در این دسته ها مفاهیم متعددی در حوزه ارزش ها قرار داشت که تماماً توسط محقق از بطن تحقیق به دست آمده بود. پنجم، یافته‌ها به درون یک توصیف جامع از پدیده مورد نظر تلفیق و دسته بندی گردید که از میان ۲۶ دسته موضوعی فوق، ۷ دسته و مفهوم کلی مربوط به "تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی" بود. ششم، توصیف جامع از پدیده مورد تحقیق به شکل یک بیانیه صریح و روشن تنظیم و در قالب گزاره اصلی پژوهش ارائه شد که با توجه به موضوع و هدف پژوهش "تجارب کاربران از تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی در شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه" به عنوان گزاره اصلی پژوهش بیان شد.

در مرحله آخر روایی و پایایی مطالب تایید شد، بدین ترتیب که محقق مفاهیم استخراج شده از مصاحبه ها را به مشارکت کنندگان نشان داد تا علاوه بر تایید آن در صورت نیاز اصلاحات لازم انجام گیرد. همچنین محقق علاوه بر آن، مفاهیم استخراج شده را به تعدادی از اساتیدی که پژوهش های مختلفی را با استفاده از رویکرد پدیدار شناسی کیفی انجام داده بودند ارائه داده و نظرات اصلاحی آنها جهت اعتبار و پایایی یافته ها اعمال گردید.

۳- یافته ها

گزاره اصلی این پژوهش با عنوان "تجارب کاربران از تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی در شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه" است با ۷ مفهوم اصلی به شرح ذیل دسته بندی گردید:

۱-۳- بی توجهی به روابط و مسئولیت های خانوادگی:

تجربه کاربران شبکه های اجتماعی مجازی این بود که استفاده مداوم از این نرم افزارها و شبکه ها باعث اتلاف وقت مفید استفاده کنندگان شده و به تدریج ایشان را نسبت به مسئولیت های خانوادگی و اجتماعی دچار بی تفاوتی می نماید. این وضعیت در روابط زناشویی به وضوح قابل مشاهده است چرا که زمان مفید زن یا مرد و یا هر دو به جای گفتگوی چهره به چهره به وب گردی در این شبکه ها سپری می گردد.

۲-۳- توجه و رسیدگی کمتر به وضعیت تحصیلی فرزندان

همانند آنچه در مفهوم قبلی بیان گردید، وقت گذرانی و اعتیاد بیش از حد به شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه باعث کم رنگ شدن حضور موثر والدین در خانواده شده و بر همین اساس این کاستی موجب بی توجهی به وضعیت فرزندان در تعلیم، تربیت و تحصیل آنها می گردد.

۳-۳- عادی سازی توهین و مسائل جنسی

حضور در فضای مجازی در پاره ای موارد با گمنامی و بی نامی همراه است چنانچه فرد می تواند با هویت مجازی و غیر واقعی در گروه های مجازی حضور یافته و به تبادل اطلاعات بپردازد. به همین دلیل محدودیت ها و معذوریت های گفتگوهای فیزیکی از میان برداشته شده و فرد می تواند بدون ترس از عواقب رفتار خود، به توهین و اشنائه مطاب جنسی نامناسب بپردازد که بالتبع دیگر کاربران نیز در معرض آسیب های آن قرار خواهند گرفت.

در شبکه های اجتماعی مجازی مشکلات اخلاقی همچون تهدید حریم خصوصی و تهدید آزادی مخاطبان را به همراه داشت. [4] در یک نگاه کلی با توجه به اهم مسائل و مشکلات موجود در خصوص ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر، تزلزل هویت کاربران، تضعیف باورهای دینی و ارزش های اجتماعی، وابستگی روانی و اعتیاد به استفاده، ارتباطات ناپهناجر اجتماعی، نقض حریم خصوصی و ایجاد مزاحمت برای دیگران، رواج بی اعتمادی در جامعه و... محقق در صدد است تا تجارب کاربران از تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی در شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه را مورد بررسی قرار دهد.

۲- روش تحقیق

در این پژوهش با توجه به موضوع مورد مطالعه از روش «تحقیق کیفی» با رویکرد «پدیدار شناسی» استفاده شده است.

پدیدار شناسی، برای استخراج عصاره ذات تجربه انسانی، شیوه های از تحقیقات با مختصات توصیفی، انعکاسی و تفسیری را پیشنهاد میکند. در این توصیف شیوه تجربه و آنچه افراد تجربه می کنند، ارائه می شود. پدیدار شناسی به عنصر اساسی تجربه در زندگی روزمره مردم توجه دارد. لذا تجربه، نقطه مرکزی تمرکز پدیدار شناسی قرار گرفته است. [۱۱]

از آنجا که هدف اصلی محقق شناسایی تجارب کاربران از تضعیف ارزش های اخلاقی و خانوادگی در شبکه های اجتماعی مجازی تلفن همراه بود، روش تحقیق خود را از نوع کیفی با رویکرد پدیدار شناسی انتخاب نمود و با استفاده از نمونه گیری هدفمند ناهمگن، تعداد ۲۰ نفر از کاربران حرفه ای دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان) در مقاطع تحصیلی کارشناسی تا دکتری با رده سنی ۲۱ تا ۵۲ سال را با مصاحبه نیمه ساختارمند تا اشیاع اطلاعات مورد مطالعه قرار داد تا از تجارب آنها در استفاده از شبکه های اجتماعی تلفن همراه استفاده نماید.

در این راستا پژوهشگر با تبیین هدف پژوهش از مشارکت کننده تقاضا می کرد که در صورت تمایل وی را در انجام پژوهش یاری رساند. مصاحبه شوندگان این اختیار را داشتند که به هر سوال در صورت تمایل پاسخ دهند و در هر زمان از مصاحبه خارج شوند.

در این پژوهش تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از روش پیشنهادی "کلایزی"^{۱۶} در هفت مرحله انجام گرفته است. [5]

ابتدا، توصیفات همه شرکت کنندگان به منظور هم احساس شدن با آنها خوانده و عیناً ثبت شد. در این زمینه کل مصاحبه ها بدون دخل و تصرف بازنویسی و تایپ گردید و سپس چندین مرتبه به دقت مطالعه و موارد جملات و پاراگراف های مهم علامت گذاری شد.

دوم، تمام عبارات مهم علامت گذاری شده از متن هر مصاحبه استخراج و در یک جدول قرار گرفت به طوریکه برای هر عبارت امکان استخراج یک مفهوم ساده و اولیه وجود داشت که در این زمینه ۲۹۶ عبارت مهم و مرتبط با موضوع پژوهش به دست آمد.

سوم، معنی یا مفهوم هر عبارت مهم توسط محقق شکل گرفت به طوریکه یک عبارت بلند به یک یا چند مفهوم کوتاه و قابل فهم تبدیل شد که پس از حذف کدهای تکراری تعداد ۱۲۲ مفهوم باقی ماند.

تجربه یکی دیگر از شرکت کنندگان نیز قابل تأمل است که عنوان کرد: «اصلش کمبوده، وقتی به نفر توی خانواده محبت نبینه تا یکی بهش میگه "عزیزم" میاد خم طرف می شه و بهش وابسته میشه».

همچنین شرکت کننده دیگری بیان داشت: «وقتی به عکس یا فیلم خشن می بینم کم کم برام عادی می شه و دیگه احساسی نسبت به این چیزا ندارم» این یافته ها با پژوهش های محمدی (۱۳۸۳) در خصوص بررسی میزان و نوع استفاده از اینترنت و تاثیر آن بر ارزش های خانواده، امیری (۱۳۸۷) در پیرامون تهدیدات جدید فناوری های نوین اطلاعاتی و اکبری (۱۳۸۹) در خصوص کم رنگ کردن ارزش های اسلامی و اخلاقی همسویی دارد.

در توضیح کلی یافته ها باید گفت اگر بنا را بر این قرار دهیم که ارزش های یک جامعه زیربنای تشکیل نهادهای سازمان ها و ساختار اجتماعی آن جامعه هستند، در یک جامعه وقتی ارزش های اجتماعی تضعیف شود بی شک کارکرد کلیه نهادهای آن با مشکل جدی مواجه شده و جامعه به سوی فساد تباهی همه جانبه سوق داده خواهد شد.

از طرف دیگر در میان تمامی نهادهای اجتماعی، نهاد خانواده به عنوان اولین خاستگاه اجتماعی بشر در صورتیکه مورد هجمه فرهنگی قرار گیرد، آن جامعه دچار آسیب هایی جبران ناپذیری می شود.

بی توجهی به روابط و مسئولیت های خانوادگی و توجه و رسیدگی کمتر به فرزندان، عادی سازی خشونت، توهین و مسائل جنسی، شکل گیری و تسهیل ارتباطات جنسی نامشروع، کاهش وابستگی های خانوادگی، و شکل گیری ارتباطات احساسی کاذب و غیر واقعی هر یک به نوبه خود می تواند بنیان یک خانواده را سست و حتی ویران کند.

در یک خانواده سالم والدین با آگاهی از وظایف و مسئولیت های خود در قبال یکدیگر و فرزندان، سعی می کنند به بهترین نحو ممکن در جهت ایفای نقش های اجتماعی خویش گام برداشته و با حفظ و حراست از کیان خانواده، فرزندان را به عنوان ثمره ارزشمند خانواده، در جهت تحقق اهداف و آرمان های والای فرهنگی و اجتماعی آن جامعه تربیت و هدایت نمایند.

چگونه می توان انتظار داشت بنیان جامعه ای که در آن اعضای خانواده نسبت به مسئولیت های خود بی توجه هستند و به جای توجه به تربیت فرزندان به مسائل حاشیه ای جامعه پرداخته و از طرف دیگر فرزندان نیز به واسطه کمبودهای احساسی و روانی ناشی از این بی توجهی ها، آن را در میان بسیاری از سخنان زیبا و فریبکارانه عده ای افراد فرصت طلب و سودجو جستجو می کنند، بنیان خانواده تقویت شود.

به ویژه اینکه توجه به مسائل جنسی در کشور ما با محدودیت هایی مواجه بوده و به واسطه خطوط قرمز و حیاتی اجتماعی که در صحبت از این مسائل وجود دارد، بسیار از جوانان و نوجوانان آشنایی با این مسائل را در میان انبوهی از اطلاعات و صفحات تحریک کننده و برانگیزاننده جستجو کرده و به جای آشنایی با خود و فلسفه غریزه جنسی، با روابط جنسی آشنا می شوند که در کنار بیکاری و سایر کاستی های اجتماعی به عنوان یک لذت آبی تمامی ذهن و فکر آنها را درگیر کرده، چنانچه به چیزی غیر از آن در یک ارتباط دو طرفه با جنس مخالف توجه نمی کنند.

سبحانی نژاد و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیقات خود به این نکته رسیده بودند که به دلیل مشکلات و معضلات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و محدودیت های دینی که در کشور ما وجود دارد و امکان ازدواج و ارتباط با

۳-۴- شکل گیری و تسهیل ارتباطات جنسی نامشروع

از دیگر امکانات این شبکه ها، قابلیت ارتباط مجازی آنلایین و ۲۴ ساعته است با کمترین هزینه می باشد و بر همین اساس افراد می توانند به راحتی با جنس مخالف ارتباط برقرار کرده و به واسطه هویت مجازی مطالبات خود را به آسانی مطرح نمایند. این روابط ابتدا با دوستی های ساده آغاز شده و در صورت ادامه به روابط چهره به چهره و در نهایت می تواند به رابطه جنسی ختم گردد. این مورد از جمله آسیب های زیان بار فضای مجازی است که کاربران دختران و خانم های جوان این شبکه ها را تهدید می نماید.

۳-۵- کاهش وابستگی های خانوادگی

خانواده به عنوان اولین نهاد اجتماعی بشری همواره در تمام جوامع از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده است چرا که اولین آموزش های اجتماعی شدن افراد در این نهاد صورت گرفته و در حقیقت شخصیت اولیه هر فرد در خانواده شکل می گیرد. استفاده مداوم و بی رویه از شبکه های اجتماعی و حضور بی وقفه در گروه های مجازی باعث وابستگی استفاده کنندگان به دنیای مجازی شده و ارتباطات کاربران را با خانواده های آنها کاهش می دهد که این موضوع وقتی با یک رابطه احساسی و عاطفی همراه شود، کاهش وابستگی به خانواده را به دنبال دارد.

۳-۶- شکل گیری ارتباطات احساسی کاذب و غیر واقعی

تامل در شبکه های اجتماعی مجازی گاهاً منجر به شکل گیری روابط عاطفی و احساسی بین کاربران می گردد. از طرفی همانطور که قبلاً عنوان گردید حضور در فضای مجازی با گمنامی، بی نامی و هویت مجازی همراه است. بسیاری از جوانان و به ویژه دختران جوان به واسطه ناآگاهی اغلب مجذوب سخنان فریبکارانه و غیر واقعی کاربر دیگر شده و به تدریج این ارتباط تبدیل به یک ارتباط عاطفی می گردد که به واسطه ساختگی بودن هویت طرف مقابل کاذب و غیر واقعی است و در صورت ادامه یافتن تهدیدی برای کاربر دلباخته است.

۳-۷- عادی سازی خشونت

جرم، جنایت و خشونت یکی از مسائل مهم و واقعیت های روز دنیای امروز است که در دنیای مجازی نیز نفوذ کرده و منعکس شده است. تهیه و انتشار تصاویر و فیلم های مختلف از اعمال خشونت آمیز یکی از آسیب های فضای مجازی است چرا که وقتی یک کاربر با این صحنه ها مواجه می شود، اگرچه در ابتدای امر ممکن است دچار دگرگونی و ناراحتی گردد اما با تکرار این تصاویر، خشونت برای وی امری عادی شده و حتی ممکن است خود او نیز به اعمال خشونت بار دست بزند.

در خصوص یافته های فوق می توان به تجربه یکی از شرکت کننده اشاره کرد که گفت: «اصلش کمبوده، تو خانواده "عزیزم"، این چیزا را نشنیدن. میان تو فضای مجازی وقتی به پسری می که عزیزم قربونت برم، دختر خام طرف می شه، دقیقاً وابسته میشه و کم کم این محبت ها، چون تو خانواده ندیده می ره اونجا دنبالش».

یا شرکت کننده دیگری که عنوان کرد: «من قبلاً بیشتر به بچه هام توجه می کردم، بیشتر به درسشون می رسیدم اما الان بیشتر وقتم توی این شبکه ها می گذره».

در پاره ای موارد اعتیاد روانی به استفاده از این شبکه ها تأثیرات منفی زیادی بر روح و روان کاربران داشته و به همین منظور لازم است مسئولین امر در این زمینه اندیشه ای جدی بنمایند چرا که در غیر اینصورت نهاد خانواده اولین قربانی استفاده از این شبکه ها بوده و در گام بعدی ارزش های اجتماعی و شبکه ارتباطی افراد مورد حمله قرار خواهد گرفت.

در این زمینه پیشنهاد می گردد با استفاده از تبلیغات مختلف خانواده ها را نسبت به آسیب های این رسانه نوین آگاه نمود. همچنین لازم است دوره های کوتاه مدت و بلند مدت ویژه این شبکه ها برگزار و آموزش های صحیح نحوه استفاده از این نرم افزارها به کاربران آن در خانواده ها داده شود.

در پایان با توجه به اهمیت نهاد خانواده در تمامی جوامع و به ویژه جامعه ایران که از فرهنگی غنی در این خصوص برخوردار بوده و ارتباط و احترام به خویشان و بزرگان خانواده - چه در فرهنگ ملی و چه فرهنگ مذهبی ما- از توصیه های مؤکد می باشد، پیشنهاد می شود با تولید فیلم، عکس و مطالب تأثیر گذار با محتوای «یادآوری وظایف و مسئولیت های خانوادگی» و «کاهش استفاده از این شبکه ها» به ویژه در زمان حضور در کنار اعضای خانواده، در درجه اول والدین و در گام بعدی فرزندان را نسبت به این موضوع حساس و کانون گرم خانواده را تقویت نمود.

۵- مراجع

- [۱] مهدی زاده، سیدمهدی. ۱۳۹۲. نظریه های رسانه اندیشه های رایج و دیدگاه های انتقادی، چاپ سوم، تهران، همشهری، صفحه ۳۱۹
- [۲] روجک، کریس. ۱۳۹۰. مطالعات فرهنگی، ترجمه پرویز علوی، چاپ اول، تهران: انتشارات ثانیه، ص ۴۲.
- [۳] عدلی پور، صمد، قاسمی وحید و میرتبار، سید احمد (۱۳۹۳) «تأثیر شبکه اجتماعی فیس بوک بر هویت فرهنگی جوانان شهر اصفهان». فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هفتم، شماره ۱: ص ۷
- [۴] اکبری، فیروز. ۱۳۸۹. «تلفن همراه (۲): آسیب شناسی اجتماعی»، مجله حصون، شماره ۲۳، ص ۱۲۰-۱۱۲
- [۵] سلیمانی پور، روح الله. ۱۳۸۹. «شبکه های اجتماعی؛ فرصت ها و تهدیدها»، فصلنامه ره آورد، شماره ۳۱، تابستان ۱۳۸۹، صص ۱۹-۱۴
- [۶] رحیمی، محمد و پرنده رادیه. ۱۳۹۲. «آسیب شناسی فضای مجازی و خانواده؛ تهدیدها و چالش ها، دومین سمینار فضای مجازی و خانواده»، وب سایت علوم اجتماعی ایران.
- [۷] زنجانی زاده، هما. ۱۳۸۴. «بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش های خانواده در بین دانش آموزان»، مجله انجمن جامعه شناسی ایران، دوره ششم، شماره ۲: صص ۱۴۶-۱۲۱.
- [۸] سبحانی نژاد، مهدی، پورطهماسبی، سیاوش و تاجور، آذر. ۱۳۸۸. «چالش ها و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی تلفن همراه و راهکارهای اصلاح آن»، ماهنامه مهندسی فرهنگی، سال سوم، شماره ۳۱ و ۳۲: صص ۲۸-۱۸.
- [۹] خسروی، زهرا (۱۳۸۹) «تجارب جوانان از تلفن همراه در تغییر هنجارهای فرهنگی»، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان).

جنس مخالف وجود ندارد اکثر نوجوانان و جوانان به دلیل امکانات و مزایای چون؛ راحتی در دستیابی، ناشناس ماندن و مقرون به صرفه بودن تلفن همراه از طریق آن ارتباط برقرار می کنند.

یافته های فوق پیامدهای منفی و تهدیدهایی است که ارزش های فردی و اجتماعی را در خانواده و جامعه به واسطه استفاده ناصحیح از شبکه های مجازی تلفن همراه مورد هجوم فرهنگی قرار داده و به تدریج ساختار جامعه را دچار پوسیدگی کرده و در نهایت افزایش جرائم نامحسوس، افزایش اختلافات خانوادگی، ازدیاد بزهکاری در جوانان و نوجوانان و عادی سازی امور خلاف قانون، عرف و شرع را به دنبال خواهد داشت.

۴- جمع بندی و نتیجه گیری

آنچه از مطالب عنوان شد تا کنون دریافت می شود این است که مهمترین ویژگی تلفن های هوشمند جدید، علاوه بر چند رسانه ای بودن و امکان استفاده همزمان از امکانات فیلم، عکس، متن و صدا، استفاده آسان و کم هزینه و دسترسی آبی به امکانات و کاربران در شبکه های اجتماعی مجازی می باشد.

بر همین اساس دستگاه های تلفن های همراه جدید، روابط اجتماعی و هویت جدیدی خلق کرده که خود به خود فعالیت های روزمره افراد از الگوهای تماس، فعالیت ها و دغدغه ها گرفته تا نوع کنش سیاسی و اجتماعی و حتی روابط خانوادگی را تحت تأثیر قرار می دهد. بدین ترتیب ابعاد استفاده از شبکه های اجتماعی تلفن همراه به نوبه خود به یک فرهنگ و شیوه زیستن تبدیل شده، به عنوان یک مصنوع فرهنگی که امکان انتخاب های متعددی را فراهم می کند، سازمان فرهنگی جامعه را هدف قرار داده و نگرانی های عمده ای را در رابطه با این موضوع پدید آورده است.

بسیاری از مشارکت کننده گان به ویژه متاهلین با اذعان و ابراز ناراحتی از استفاده مداوم و مستمر در تلاش بودند که با کاهش زمان استفاده از این شبکه ها اوقات فراغت خود را در کنار خانواده و به دور از این تکنولوژی سپری کنند.

از طرف دیگر تکنولوژی های جدید به انحاء مختلف در حال رسوخ در زندگی بشر است و سرعت تغییر و تحولات این تکنولوژی ها و به ویژه تکنولوژی های رسانه ای به گونه ای است که در پاره ای از موارد حتی فرصت برنامه ریزی و تفکر در مقابل آن را از همگان سلب می نماید. این مهم در حوزه تلفن همراه به وضوح قابل مشاهده است چرا که وسیله ای که تا یک دهه پیش بالاترین توانش ضبط و پخش یک موسیقی ساده، یک فیلم چند دقیقه ای و یا یک تصویر آن هم با کیفیتی بسیار پایین بود، در کمتر از دو سال به وسیله ای همه کار در دستان کاربران تبدیل شده به گونه ای که گویی ارضای تمامی نیازمندی های انسانی به دستان آن سپرده شده است.

از این رو لازم است برنامه ای مدون و سراسری جهت آموزش و آگاه سازی والدین، جوانان و خانواده ها از این تهدیدها تهیه و به مرحله اجرا در آید تا ضمن آگاه سازی کاربران از خطرات آن، راه های مقابله با این تهدیدها آموزش داده شده و بنیان خانواده از این تهدیدات مصون بماند.

نتایج این پژوهش نشان داد که عمده کاربران شبکه های مجازی تلفن همراه استفاده مناسب و صحیحی از امکانات این شبکه ها نداشته و بیشتر برای وقت گذرانی از آن استفاده می نمایند، ضمن آنکه استفاده غیر طبیعی و

- [۱۰] چراغ ملایی لیلا، کدیور، پروین و صرامی، غلامرضا (۱۳۹۳) «استفاده از شبکه های اجتماعی مجازی در آموزش- فرصت ها و چالش ها»، فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی، شماره ۳۹: صص ۵۱-۲۹.
- [۱۱] ایمان، محمد تقی (۱۳۹۱) روش شناسی تحقیقات کیفی. چاپ اول: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- [۱۲] امیری عبدالرضا (۱۳۸۷) «مطالعه فرصت ها و تهدیدات ناشی از ظهور فناوری های نوین اطلاعاتی: گامی به سوی تدوین راهبرد در ناچا»، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال ۴، شماره ۴: صص ۶۰۱-۶۱۸-

- [1] Counts S., 2007. Group-Based Mobile Messaging in Support of the Social Side of Leisure. Computer Supported Cooperative Work (CSCW) April 2007, Volume 16, Issue 1-2, pp 75-97.
- [2] Heinrichs J H, Lim J S , Lim K S., 2009. Influence of social networking site and user access method on social media evaluation. Journal of Consumer Behavior .Volume 10, Issue 6, pages 347-355, November/December 2011.
- [3] Ferri F, Grifoni P , Guzzo T., 2012. New forms of social and professional digital relationships: the case of Facebook. Social Network Analysis and Mining. June 2012, Volume 2, Issue 2, pp 121-13.
- [4] O'Brocháin F, Jacquemard T , Monaghan D , Connor .N O, Novitzky P , Gordijn B., 2015. The Convergence of Virtual Reality and Social Networks: Threats to Privacy and Autonomy, ISSN: 1353-3452 (Print) 1471-5546 (Online).
- [5] Stephen G., 2003. Transformations: A world of home hemodialysis. Health Care . 2003 ; 38 (2) :29-50
- [6] Fortunati L , Taipale S., 2014. The advanced use of mobile phones in five European countries, The British Journal of Sociology, Volume 65, Issue 2, pages 317-337, June 2014.
- [7] Zemmels D R , Khey D N. 2014. Sharing of Digital Visual Media: Privacy Concerns and Trust Among Young People. American Journal of Criminal Justice May., 2014. (Online), Link: <http://link.springer.com/article/10.1007/s12103-014-9245-7>.

۶- زیر نویس ها

-
- 1 Face book
 - 2 Tango
 - 3 Google+
 - 4 Instagram
 - 5 Twitter
 - 6 DiDi
 - 7 Viber
 - 8 Oovoo
 - 9 WhatsApp
 - 10 Wechat
 - 11 lain
 - 12 Counts S
 - 13 Heinrichs J H
 - 14 Ferri F
 - 15 O'Brocháin F
 - 16 Colaizzi method